

Zaak C-370/24 [Nastolo]ⁱ

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

23 mei 2024

Verwijzende rechter:

Tribunale ordinario di Lodi (Italië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

20 mei 2024

Verzoekende partij:

AT

Verwerende partij:

CT

[OMISSIS]

TRIBUNALE ORDINARIO DI LODI (rechter in eerste aanleg Lodi, Italië)

Eerste civiele kamer

..*.*

De onderzoeksrechter, [OMISSIS]

[OMISSIS] in de zaak [OMISSIS] die aanhangig is gemaakt door:

AT [OMISSIS]

(verzoekende partij)

tegen

ⁱ Dit is een fictieve naam, die niet overeenkomt met de werkelijke naam van enige partij in de procedure.

CT, [OMISSIS] als door het Fondo di Garanzia per le Vittime della Strada (waarborgfonds voor verkeersslachtoffers; hierna: „FGVS”)¹ aangewezen onderneming [OMISSIS]

(verwerende partij)

geeft [OMISSIS] de navolgende

BESCHIKKING

krachtens art. 267 VWEU

Prejudicieel verzoek om uitlegging

aan het Hof van Justitie

..*.*

1. Voorwerp van de procedure en relevante feiten

Bij dagvaarding van 11 februari 2022 heeft AT tegen PERSOON-3, erfgenaam van PERSOON-2, en CT, in haar hoedanigheid van door het FGVS aangewezen onderneming, een vordering ingesteld tot vergoeding van de schade (die is vastgesteld op 233 076,00 EUR plus rente en inflatiecorrectie) die zij heeft geleden als gevolg van een verkeersongeval waarbij zij op 6 januari 2016 was betrokken.

AT heeft aangevoerd dat zij op 6 januari 2016 in Lodi was uitgenodigd om, als passagier, in te stappen in een auto (een Ford Fiesta, met Italiaans kenteken [OMISSIS]) waarover PERSOON-2 beschikte.

Tijdens de rit raakte de auto betrokken bij een ongeval. De toedracht van het ongeval is vastgesteld in het verkeersongevallenrapport van de lokale politie van Lodi [OMISSIS]. Na de betrokkenen en de ooggetuigen te hebben gehoord, hebben de agenten van de lokale politie het ongeval als volgt beschreven: het voertuig waarin PERSOON-2 (bestuurder) en AT (passagier) reden, botste van achteren op een ander voertuig (bestuurd door [OMISSIS], eveneens met twee inzittenden) [OMISSIS]. Door deze botsing stootte de Ford Fiesta waarin AT en PERSOON-2 zaten tegen de betonnen wegscheiding en sloeg de auto over de kop. AT en PERSOON-2 zijn naar het ziekenhuis vervoerd.

De bestuurder testte positief op cocaïne, opiaten en tetrahydrocannabinol. De gevolgen van het ongeval op de fysieke toestand van de bestuurder zijn onbekend, en hoe dan ook irrelevant.

¹ [OMISSIS]

Met betrekking tot AT heeft de forensisch arts die door de rechtbank als technisch deskundige is aangesteld evenwel vastgesteld dat het ongeval aanzienlijke lichamelijke gevolgen voor haar heeft gehad.

De agenten van de lokale politie die ter plaatse kwamen hebben in hun rapport opgemerkt dat de Ford Fiesta bleek te zijn gestolen [OMISSIS].

PERSOON-2 en AT werden bijgevolg strafrechtelijk vervolgd voor het delict van heling [art. 648 c.p. (wetboek van strafrecht)]; verzoekster werd vrijgesproken omdat zij het misdrijf niet had gepleegd [OMISSIS].

PERSOON-2 is ondertussen overleden.

Nadat de procedure was ingeleid, heeft CT verweer gevoerd (als door de FGVS aangewezen onderneming), waarbij zij heeft opgemerkt dat de schadevergoeding ex art. 283, van decreto legislativo (wetsbesluit) nr. 209/05 uitsluitend verschuldigd was aan vervoerde derden die niet wisten dat de auto waarin zij op het moment van het ongeval zaten onrechtmatig aan het verkeer deelnam, onder verwijzing naar het standpunt van de Corte di cassazione (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Italië) [OMISSIS] dat de gelaedeerde verzoeker moet bewijzen buiten zijn schuld niet te hebben geweten dat het voertuig onrechtmatig aan het verkeer deelnam. In dit kader heeft zij de exceptie opgeworpen dat het strafvonnis van vrijspraak niet ter zake deed [OMISSIS].

[OMISSIS]

[OMISSIS] *[andere antecedenten en procedurele aangelegenheden die niet relevant zijn voor de prejudiciële vragen].*

[OMISSIS] [B]ij beschikking van 20 maart 2024 heeft de verwijzende rechter [OMISSIS] partijen de termijn [OMISSIS] toegewezen voor het indienen van een schriftelijke memorie met betrekking tot de volgende vragen: *1) is het nationale recht [artikel 283 codice delle assicurazioni private (wetboek particuliere verzekeringen), zoals uitgelegd door de Corte di cassazione) in strijd met het supranationale recht (artikel 13, richtlijn 2009/103/EG)? 2) is voldaan aan de voorwaarden voor een verzoek om een prejudiciële beslissing van het Hof krachtens artikel 267 VWEU?*

De verdediging van AT heeft een geautoriseerde memorie [OMISSIS] ingediend.

De verdediging van CT heeft een geautoriseerde memorie [OMISSIS] ingediend.

2. Relevante bepalingen van Italiaans recht en uitlegging daarvan in de rechtspraak

Voor de onderhavige zaak zijn de volgende bepalingen van nationaal recht relevant.

Artikel 283, lid 1, van decreto legislativo nr. 209/2005 (codice delle assicurazioni private) bepaalt: „1. Het bij de CONSAP (instantie voor publieke verzekeringsdiensten) opgerichte waarborgfonds voor verkeersslachtoffers vergoedt schade die is veroorzaakt door deelneming aan het verkeer van voertuigen en vaartuigen waarvoor een verzekeringverplichting geldt, in gevallen waarin: [...] d) het voertuig tegen de wil van de eigenaar in het verkeer is gebracht [OMISSIS]”.

Artikel 283, lid 2, van decreto legislativo nr. 209/2005 luidt: „in het in lid 1, onder d, bedoelde geval is schadevergoeding slechts verschuldigd aan niet-vervoerde derden en aan hen degenen tegen hun wil zijn vervoerd of niet wisten dat het voertuig onrechtmatig aan het verkeer deelnam.”

Die regeling is door zowel de cassatierechter [OMISSIS] als de lagere rechters [OMISSIS] aldus uitgelegd dat het bewijs omtrent de wetenschap van de criminele herkomst moet worden geleverd door de gelaedeerde/verzoeker, aangezien dat bewijs de grondslag vormt van diens schadevordering.

[OMISSIS] [*rechtspraak van de Corte di cassazione*]

In arrest nr. 12231/2019, staat te lezen: „Het enige verschil tussen de communautaire tekst en de nationale regeling dat kan worden geconstateerd, bestaat in de verdeling van de bewijslast, aangezien de communautaire regeling deze last bij de verzekeraar legt en de nationale wetgeving dienaangaande niet duidelijk is, maar hoe dan ook impliceert dat het niet op de hoogte zijn van de onrechtmatigheid een constitutief bestanddeel van de vordering is, en ten laste van de gelaedeerde komt. De Italiaanse wetgever heeft bij de uitvoering van de communautaire regeling en bij de toekenning van verzekeringsdekking aan justitiabelen die eerder van schadevergoeding waren uitgesloten, niet kunnen voorbijgaan aan de gevallen waarin de derde die tegen zijn wil is vervoerd of wist dat het voertuig onrechtmatig aan het verkeer deelnam, geen schadevergoeding kan verkrijgen. Dat de bewijslast van zijn goede trouw bij de gelaedeerde is gelegd, valt volgens de Corte di cassazione onder de discretionaire bevoegdheid die de Staat heeft bij de uitvoering van de richtlijn, mits het Unierecht en het nationale recht hetzelfde doel nastreven, namelijk dat degene die wist dat het voertuig was gestolen, geen schadevergoeding kan vorderen.”

3. Relevante bepalingen van Unierecht

De *ratione temporis* relevante referentienorm in de secundaire wetgeving van de Europese Unie is richtlijn 2009/103/EG van 16 september 2009 (PB L 263, blz. 11).

Artikel 13 van die richtlijn bepaalt:

- in lid 2, eerste volzin: „In het geval van voertuigen die door diefstal of geweldpleging zijn verkregen, kunnen de lidstaten bepalen dat het in

artikel 10, lid 1, bedoelde orgaan in plaats van de verzekeraar zal optreden onder de in lid 1 van het onderhavige artikel gestelde voorwaarden”;

- in lid 1, eerste volzin dat „alle wettelijke bepalingen of contractuele clausules in een verzekeringspolis [...] voor de toepassing van dat artikel worden geacht niet te gelden inzake aanspraken van derden die slachtoffer zijn van een ongeval, in gevallen waarin van de verzekering is uitgesloten het gebruik of het besturen van voertuigen: a) door personen die daartoe niet uitdrukkelijk of stilzwijgend gemachtigd zijn; b) door personen die geen rijbewijs hebben om het betrokken voertuig te besturen; c) door personen die de wettelijke technische vereisten inzake de toestand en veiligheid van het betrokken voertuig niet in acht hebben genomen”;
- in lid 1, tweede alinea: „De in de eerste alinea, onder a) bedoelde bepaling of clausule kan [...] worden tegengeworpen aan personen die geheel vrijwillig hebben plaatsgenomen in het voertuig dat de schade heeft veroorzaakt, wanneer de verzekeraar kan bewijzen dat zij wisten dat het voertuig gestolen was.”

Volgens de verwijzende rechter zijn er geen arresten van het Hof waarin specifiek artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG is uitgelegd.

Het is evenwel vaste rechtspraak van het Hof – weliswaar met betrekking tot de eerdere regeling ter zake (de zogeheten tweede, derde en vierde richtlijn op dit gebied, die dateren van respectievelijk 1984, 1990 en 2000) – dat een wettelijke bepaling of een contractuele clausule die ertoe leidt dat geen beroep op de verzekering kan worden gedaan, slechts aan de slachtoffers van een verkeersongeval kan worden tegengeworpen „wanneer de verzekeraar kan bewijzen dat de personen die geheel vrijwillig hebben plaatsgenomen in het voertuig dat de schade heeft veroorzaakt, wisten dat het voertuig gestolen was” (arrest van 30 juni 2005, *Candolin*, C-537/03, punt 23; zie ook arrest van 1 december 2011, *Churchill*, C-442/10, punt 35).

4. Voornaamste argumenten van de partijen in het hoofdgeding

[OMISSIS] [D]e verwijzende rechter heeft partijen verzocht, [OMISSIS], een schriftelijke memorie in te dienen met betrekking tot de volgende vragen: *1) is het nationale recht (artikel 283 van de codice delle assicurazioni private, zoals uitgelegd door de Corte di cassazione) in strijd met het supranationale recht (artikel 13, richtlijn 2009/103/EG)? 2) is voldaan aan de voorwaarden voor een verzoek om een prejudiciële beslissing van het Hof krachtens artikel 267 VWEU?*

De verdediging van AT [OMISSIS] heeft aangevoerd dat artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG reeds duidelijk genoeg is, namelijk dat de bewijslast bij FGVS ligt.

Daarnaast heeft zij verzocht om de nationale bepaling buiten toepassing te laten indien zij in strijd met het Unierecht en het nationale recht wordt geacht.

De verdediging van CT [OMISSIS] heeft verwezen naar de nationale rechtspraak van de lagere rechters en de cassatierechter, volgens welke het bewijs [van de wetenschap] dat het voertuig was gestolen moet worden geleverd door de verzoeker/gelaedeerde. In dit verband heeft de verdediging van CT erop gewezen dat de Corte di cassazione, in de gevallen waarin hij uitspraak heeft gedaan over de toepasselijkheid van de nationale regeling, zelf nooit om een prejudiciële beslissing heeft willen verzoeken – ook al was hij daar in theorie toe verplicht op grond van artikel 267 VWEU – op grond van de veronderstelling dat de gegeven uitlegging niet in strijd zou zijn met richtlijn 2009/103/EG.

5. Motivering van de prejudiciële verwijzing en opvatting van de verwijzende rechter

De verwijzende rechter acht het nuttig om het Hof ambtshalve te verzoeken om een prejudiciële beslissing over de uitleg van artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG.

Hij is zich er weliswaar van bewust dat het aan de nationale rechterlijke autoriteit staat om „het nationale recht zoveel mogelijk uit [te] leggen in het licht van de bewoordingen en het doel van de betrokken richtlijn, teneinde het hiermee beoogde resultaat te bereiken” (aldus letterlijk onder meer in arrest van 5 oktober 2004, *Pfeiffer*, gevoegde zaken C-397/01–C-403/01, punt 113 en aldaar aangehaalde rechtspraak), maar toch acht hij het noodzakelijk het Hof, de instelling die de juiste uitlegging moet geven van bepalingen van supranationaal recht, te verzoeken om uitspraak te doen over artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG, om te voorkomen dat de nationale rechters de voormelde opvatting, die mogelijk niet in overeenstemming is met de supranationale regeling, kunnen blijven toepassen.

Artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG, biedt de lidstaten de mogelijkheid (en dus geen verplichting) – „kunnen [...] bepalen” – om te bepalen dat het in artikel 10, lid 1, bedoelde orgaan optreedt om het slachtoffer van een door een gestolen auto veroorzaakt ongeval te vergoeden. Noch in artikel 13, noch in het genoemde artikel 10 van richtlijn 2009/103/EG is evenwel uitdrukkelijk geregeld of, ook wanneer de wetgever heeft bepaald dat het bevoegde orgaan optreedt, het bewijs dat de gelaedeerde wist dat het voertuig onrechtmatig aan het verkeer deelnam, door dat orgaan (of door de gelaedeerde/verzoeker) moet worden geleverd. Artikel 13, lid 1, tweede volzin van richtlijn 2009/103/EG verwijst namelijk uitsluitend naar het specifieke geval dat een vordering tegen de verzekeringsonderneming is ingesteld.

Volgens de verwijzende rechter is het bijgevolg nuttig om te verduidelijken of, indien de nationale wetgever (zoals in Italië) heeft besloten te voorzien in de mogelijkheid dat het in artikel 10, lid 1, van richtlijn 2009/103/EG bedoelde orgaan optreedt, een bewijsregeling kan worden bevestigd – zonder dat daardoor

een conflict met het Unierecht ontstaat – volgens welke de gelaedeerde dient te bewijzen dat hij niet wist dat het voertuig gestolen was, dan wel uit de algehele strekking van richtlijn 2009/103/EG juist het tegengestelde moet worden afgeleid.

De gevraagde beslissing is duidelijk relevant voor het onderhavige geding, aangezien uit de verdeling van de bewijslast met betrekking tot de wetenschap van de criminele herkomst gevolgen voortvloeien die bepalend zijn voor de mogelijkheid de vordering toe te wijzen en bijgevolg de schadevergoeding te betalen. Het loutere feit [OMISSIS] dat verzoekster is vrijgesproken van het delict van heling doet ook niets af aan de vereiste relevantie, aangezien het heel goed mogelijk is dat een persoon op de hoogte is van de criminele herkomst van een goed zonder aan het genoemde delict te hebben deelgenomen. Het is dus duidelijk dat de verdeling van de bewijslast in de onderhavige zaak, en in alle toekomstige soortgelijke situaties, van groot belang is.

Volgens de verwijzende rechter [OMISSIS] suggereren de bepalingen van de richtlijn, in onderlinge samenhang gelezen, dat het bewijs dat de betrokkene wist dat de auto was gestolen, moet worden geleverd door het in artikel 10, lid 1, van richtlijn 2009/103/EG bedoelde orgaan.

Daarvoor pleiten, naast de bewoordingen van artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG:

- (i) de lezing, vanuit systematisch oogpunt, van artikel 10, lid 2, van richtlijn 2009/103/EG, volgens welke – in geval van deelneming aan het verkeer van onverzekerde voertuigen – de omstandigheid dat de gelaedeerde wist dat het voertuig onverzekerd was, met het oog op de uitsluiting van de vergoeding moet worden bewezen door het orgaan. Daarom lijkt het evident dat de supranationale wetgever heeft bedoeld het orgaan – en niet de benadeelde – te belasten met de verplichting bewijs te leveren van elke omstandigheid die aan schadevergoeding in de weg staat, ook ten opzichte van deze specifieke partij (en dus niet alleen wanneer de wederpartij een verzekeringsonderneming is);
- (ii) de tekstuele verwijzing in artikel 13, lid 2, eerste volzin, van richtlijn 2009/103/EG naar lid 1 van dat artikel („in plaats van de verzekeraar zal optreden onder de in lid 1 van het onderhavige artikel gestelde voorwaarden”);
- (iii) het algemene beginsel dat schadevergoeding in de eerste plaats toekomt aan de gelaedeerde, dat in de gehele supranationale regeling ter zake van de verplichte motorrijtuigenverzekering is verweven en het Hof vaak ten grondslag heeft gelegd aan zijn beslissingen op dit gebied (zie bijvoorbeeld arrest van 1 december 2011, Churchill, C-442/10). Dus als het doel van de regeling is de onschuldige gelaedeerde toegang te geven tot een billijke schadevergoeding, valt daarmee niet te rijmen dat aan die gelaedeerde de verplichting wordt opgelegd een omstandigheid te bewijzen (die ook nog

eens negatief bewijs betreft, namelijk het „niet weten”) die vrijwel onmogelijk kan worden aangetoond;

- (iv) het beginsel van doeltreffendheid van het Unierecht – waardoor de procesautonomie van de lidstaten gebruikelijk wordt begrensd – volgens welke het nationale procesrecht de bescherming van aan supranationale regelgeving ontleende rechten niet onmogelijk of uiterst moeilijk mag maken (zie van de historische uitspraken ter zake de arresten van 14 december 1995, *Peterbroeck*, C-312/93, en 19 november 1991, *Francovich*, C-6/90 en C-9/90). In de onderhavige zaak zou de uitoefening van het aan de gelaedeerde toegekende recht, dat uitdrukkelijk aan supranationale recht is ontleend, ernstig kunnen worden belemmerd door de verplichting bewijs te leveren van een negatieve omstandigheid, die bovendien vrijwel onmogelijk kan worden vastgesteld door de persoon die schadevergoeding vordert.

Tegen deze achtergrond is de in de nationale rechtspraak ontwikkelde opvatting volgens de verwijzende rechter niet alleen niet bindend, maar lijkt zij ook niet geheel overtuigend: integendeel, de motiveringen van de arresten van de Corte di cassazione vragen juist om een prejudiciële verwijzing.

In de voornoemde arresten, met name in arrest nr. 12231/2019, gaat de Corte di cassazione uit van een conflict tussen het supranationale en het nationale recht, om vervolgens evenwel te oordelen dat de discrepantie (rechtmatig) kan worden teruggevoerd op de beoordelingsmarge van de wetgever bij de omzetting van de richtlijn.

Deze twee stellingen lijken echter niet naast elkaar te kunnen bestaan: òf er is sprake van een conflict tussen het Europese en het nationale recht en de tegenstelling wordt weggenomen aan de hand van de daartoe vastgestelde criteria (in de eerste plaats uitlegging in overeenstemming met het supranationale recht, waarbij het Hof in geval van twijfel om uitlegging moet worden gevraagd), òf de nationale wetgever had geen beperkingen met betrekking tot de wijze van omzetting. In dit tweede geval is zijn de regelingen eigenlijk niet eens met elkaar in conflict: indien de wetgever (en de rechter) wat betreft de verdeling van de bewijslast niet aan de richtlijn gebonden zou zijn, zou de lidstaat volledige autonomie blijven houden bij het vaststellen van de voorwaarden voor schadevorderingen en de daarmee samenhangende bewijslast, en zou er dus helemaal geen sprake zijn van een conflict.

De korte samenvatting van deze argumenten leidt tot de conclusie dat het Hof zich moet uitspreken over de juiste uitlegging van de supranationale regeling, en met name de artikelen 13 en 10 van richtlijn 2009/103/EG, om te verduidelijken of in het geval van schadevorderingen tegen de organen die belast zijn met de schadeloosstelling van de zogeheten verkeersslachtoffers, de verzoeker dan wel het orgaan moet bewijzen dat de verzoeker al dan niet wist dat het voertuig gestolen was.

5. Prejudiciële vragen

[OMISSIS]

[OMISSIS] [*prejudiciële vragen, die zijn herhaald in het dictum*]

6. Dictum

De enkelvoudige kamer van de Tribunale di Lodi oordeelt om de bovenstaande redenen als volgt [OMISSIS]:

(A) **Beschikt** krachtens artikel 267 VWEU dat aan het Hof van Justitie van de Europese Unie de volgende prejudiciële uitleggingsvragen worden voorgelegd:

„1. Moet artikel 13 van richtlijn 2009/103/EG aldus worden uitgelegd dat in het geval van een verkeersongeval waarbij een persoon betrokken was die werd vervoerd in een gestolen voertuig, het in artikel 10 van die richtlijn bedoelde schadevergoedingsorgaan dient aan te tonen dat de gelaedeerde wist dat de auto was gestolen?

2. Indien vraag 1 bevestigend wordt beantwoord, staat die bepaling, in die zin uitgelegd, dan in de weg aan een regeling als de Italiaanse, die aldus wordt uitgelegd en toegepast dat de bewijslast op de vervoerde en gelaedeerde persoon rust?”

[OMISSIS] [*procedure*]

(C) **Schorst** de behandeling van de zaak tot de beslissing van het Hof zal zijn meegedeeld.

Lodi, 20 mei 2024

[OMISSIS]